

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

21-89/11
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 20442 датум: 13. 10. 2011

У циљу обезбеђивања што адекватнијег институционалног механизма за заштиту деце и жена од свих облика насиља, на основу сазнања до којих је дошао у свом раду, усвојених стратешких докумената на националном нивоу, ратификованих и потписаних међународних докумената, као и обраћања организација цивилног друштва, Заштитник грађана оцењује да постоји потреба да, у складу са чл. 18. ст. 2. Закона о Заштитнику грађана („Службени гласник РС“, бр. 79/05 и 54/07), Министарству правде поднесе

**ИНИЦИЈАТИВУ
ЗА ИЗМЕНУ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА**

I

У ставу 2. члана 57. иза броја „180“ додају се бројеви „181, 182, 183, 184, 185, 185а, 185б,“.

Образложење

Предложеним изменама иде се за тим да се искључи могућност ублажавања казне за извршиоце свих кривичних дела против полне слободе. Постојеће решење неоправдано је привилеговало извршиоце неких кривичних дела против полне слободе у односу на извршиоце других кривичних дела из исте групе, а закон је овом одредбом неоправдано направио значајну разлику у санкционисању код различитих кривичних дела против полне слободе за које су запређене исте или сличне казне.

Посебно, садашње решење привилегује и извршиоце квалификованих облика одређених кривичних дела, као што су кривична дела обљуба злоупотребом положаја и недозвољене полне радње извршена према малолетнику и детету, или подвођење и омогућавање вршења полног односа које се у оба облика односи на малолетна лица.

Конвенција о правима детета¹ обавезује државе потписнице на предузимање „законодавних...мера ради заштите детета од свих облика физичког или менталног насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, укључујући и сексуалну злоупотребу“. Заштитне мере обухватају и „...остале облике спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања, истраге, поступања и праћења случајева ... злостављања детета“.

¹ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета (Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори бр. 15/90, Сл. лист СРЈ - Међународни уговори бр. 4/96, 2/97)

Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања², констатујући да су сексуално искоришћавање и сексуално злостављање детета деструктивни по дечје здравље и психосоцијални развој и примећујући да су сексуално искоришћавање и сексуално злостављање досегли забрињавајуће размере, обавезује државе чланице да обезбеде да кривична дела против полне слободе деце подлежу таквом **делотворном** кажњавању и санкцијама које ће имати и превентивну функцију (чл. 27).

Обе конвенције саставни су део правног система Републике Србије и државу обавезују на усаглашавање националних прописа са њима; обе конвенције дефинишу дете као особу која није навршила 18 година.

II

После члана 76. додаје се нови члан 76а, који гласи:

„Заштитни надзор по пуном извршењу казне затвора Члан 76а

(1) Ако је учиниоцу изречена казна затвора у трајању од пет или више година за кривично дело учињено са намером или у трајању од две или више година за кривично дело учињено са намером са обележјем насиља или за друго кривично дело из Главе XIII, XIV, XVIII или XIX овога Законика и ако је казна у потпуности издржана, над њиме ће се одмах по изласку из затвора започети спровођење заштитног надзора у складу са чланом 71. овога Законика и посебне обавезе из члана 73. ако су му изречене уз заштитни надзор.

(2) Време проверавања траје једну годину. Суд може време проверавања пре његовог истека на предлог службе за извршење кривичних санкција продужити за још једну годину ако би без његовог спровођења постојала опасност од поновног чињења неког од кривичних дела наведених у ставу 1. овог члана.

(3) Суд може искључити спровођење заштитног надзора ако има разлога да верује да особа неће учинити ново кривично дело и без његовог спровођења.“

Образложење

Предложена мера безбедности се односи првенствено на учиниоце тешких кривичних дела, повратнике и извршиоце кривичних дела против живота и тела, слобода и права човека и грађанина, полних слобода и брака и породице. Пракса, нажалост показује, да извршиоци кривичних дела са елементима насиља, а нарочито извршиоци кривичних дела против полних слобода најчешће поново извршавају иста или тежа дела.

Увођење заштитног надзора усклађује Кривични законик са Конвенцијом Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, која овлашћује државе да усвоје различите мере према починиоцима кривичних дела против полне слободе извршених према деци, „као што је...надзор лица која су оглашена кривима“ (чл. 27. Конвенције).

² Закон о ратификацији Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (Сл. гл. РС - Међународни уговори бр. 1/10)

III

У ставу 1. чл. 89а, иза речи „комуникацију са оштећеним,“ додају се речи „када постоји опасност да би учинилац према оштећеном могао поново учинити кривично дело,,.

У члану 89а додаје се нови став 2. који гласи:

„Меру забране приближавања и комуникације са оштећеним суд ће увек изрећи учиниоцу кривичног дела против полне слободе“.

Ставови 2, 3 и 4. постају ставови 3, 4 и 5.

У новом ставу 3. иза број „1.“ додаје се „и 2.“.

После новог става 5. додају се ставови 6. и 7. који гласе:

„(6) Суд ће о изреченој мери забране приближавања и комуникације са оштећеним обавестити Завод за извршење кривичних санкција и надлежну полицијску управу. Праћење ове мере може се вршити и путем електронског надзора.

(7) Ако изрекне условну осуду, суд ће је опозвати, ако учинилац прекрши забрану приближавања и комуникације са оштећеним. „

Образложење

Предложеним изменама иде за тим да се јасније дефинишу разлози изрицања ове мере безбедности, али и да се уведе њено обавезно изрицање код кривичних дела против полне слободе, нарочито када су она извршена према малолетним и немоћним лицима. Обавезним изрицањем ове мере у случајевима извршења кривичних дела против полне слободе, непосредно се и тренутно отклања даља опасност по живот, здравље, физички и психички интегритет жртве, спречава понављање кривичног дела и секундарна виктимизација жртве која након пријављивања дела најчешће постаје предмет насиља, застрашивања и притисака у циљу одустанка од кривичног гоњења. Тек отклањањем непосредних контаката жртве и злостављача започиње се и стварна рехабилитација жртве.

Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, посебно инсистира на пружању подршке жртви, а државе обавезује да „обезбеде сигурност жртава, као и сигурност њихових породица...како би били заштићени од застрашивања, одмазде и поновне виктимизације“ (чл. 31.).

IV

У ставу 1. члана 79. после тачке 11) додају се тачке 12), 13) и 14) које гласе:

„12) удаљење из породичног домаћинства

13) забрана приступа Интернету

14) обавезан психосоцијални третман“.

Образложење

Предложене измене најаву су предлога (амандман V) Заштитника грађана за увођење три нове мере безбедности: удаљење из породичног домаћинства, забрана приступа Интернету и обавезан психосоцијални третман.

Шире образложење разлога за увођење ових мера, биће дато уз амандман V.

V

После члана 89б, додају се нови чланови 89в, 89г и 89д, који гласе:

„Удаљење из породичног домаћинства

Члан 89в

(1) Меру безбедности удаљења из заједничког домаћинства суд може изрећи учиниоцу кривичних дела против живота и тела и кривичних дела из чл. 193. и 194, када постоји опасност да би учинилац према оштећеном могао поново учинити кривично дело или ако се оправдано може сматрати да би останак учиниоца у заједничком домаћинству могао бити опасан по оштећеног.

(2) Меру из става 1. овог члана суд ће увек изрећи учиниоцу кривичног дела против полне слободе и учиниоцу кривичног дела из чл. 197. КЗ.

(3) Мера из става 1. овог члана може трајати најдуже три године.

(4) Време проведено у притвору, као и свако друго лишење слободе у вези са кривичним делом не урачунава се у време трајања мере из става 1. овог члана.

(5) Мера из става 1. овог члана може се укинути пре истека времена за које је одређена, ако престану разлози због којих је одређена.

(6) Суд ће о изреченој мери забране приближавања и комуникације са оштећеним обавестити Завод за извршење кривичних санкција и надлежну полицијску управу. Праћење ове мере може се вршити и путем електронског надзора.

(7) Ако изрекне условну осуду, суд ће је опозвати, ако учинилац прекрши меру безбедности удаљења из породичног домаћинства.

Забрана приступа Интернету

Члан 89г

(1) Меру безбедности забране приступа Интернету суд може изрећи учиниоцу који је кривично дело учинио путем Интернета ако постоји опасност да ће злоупотребом Интернета поново учинити кривично дело.

(2) Мера из става 1. овог члана може трајати најдуже три године.

(3) Време проведено у притвору, као и свако друго лишење слободе у вези са кривичним делом не урачунава се у време трајања мере из става 1. овог члана.

(4) Суд ће о изреченој мери забране приступа Интернету обавестити Завод за извршење кривичних санкција и надлежну полицијску управу. Праћење ове мере може се вршити и путем електронског надзора од стране регулаторног тела за електронске комуникације.

(5) Ако изрекне условну осуду, суд ће је опозвати, ако учинилац прекрши меру забране приступа Интернету.

Обавезан психосоцијални третман

Члан 89д

(1) Учиниоцу који је учинио дела са обележјем насиља у породици, суд ће изрећи меру безбедности обавезног психосоцијалног третмана ако постоји опасност да ће се поновити такво или слично дело.

(2) Кад је мера изречена уз новчану казну, условну осуду, рад у јавном интересу, извршава се на слободи и не може трајати више од три године.“

Образложење

Предложеним увођењем мере безбедности удаљења из породичног домаћинства иде се за уједначавањем одредби Кривичног законика са одредбама Породичног закона, који је као меру заштите од насиља прописао и иселење из породичног стана или куће. С обзиром да се ова мера може изрећи у парничном поступку покренутом ради заштите од насиља, целисходно је такву могућност дати и суду који води кривични поступак. Тиме се постиже

пун ефекат заштите жртве кривичног дела, која неће бити принуђена да меру удаљења из породичног домаћинства, а након утврђене кривице извршиоца кривичног дела, тражи у парничном поступку. Посебно је значајно изрицање ове мере код извршења кривичних дела против полне слободе, насиља у породици или злостављања и занемаривања малолетног лица, када су извршена према детету, односно малолетнику, јер се жртви пружа одговарајући временски период за рехабилитацију и реинтеграцију.

Предложена мера безбедности забране коришћења Интернета додатно је средство у борби са све раширенијом појавом дечје порнографије и дечје проституције употребом Светске информационе мреже.

Мере безбедности удаљење из породичног домаћинства и забрана приступа Интернету, као нове мере безбедности, предложене су и у поступку измена и допуна кривичног законодавства у земљама региона .

Само кажњавање учиниоца кривичног дела код насиља у породици, без обавезног психосоцијалног третмана не може дати адекватне резултате у превенцији будућег чињења истог или сличног дела. Да би се спречило даље насиље, потребно је осигурати третман којем би се извршилац подвргао, најпре самостално а касније укључивањем и осталих чланова породице, чиме би се допринело уклањању узрока насиља.

Нека законодавства у региону увела су овакву или сличну меру кроз посебне законе; на пример, у Хрватској је мера психосоцијалног третмана предвиђена Законом о заштити насиља у обитељи, а детаљније уређена Правилником о начину и мјесту провођења психосоцијалног третмана

Психосоцијални третмани у случају дисфункционалних породичних односа, укључујући и случајеве породичног насиља, постоје као услуге социјалне и здравствене заштите и засноване су на принципу добровољног учешћа. Извесна доза обавезности постоји само у случају када се породица упућује на саветодавно – терапијски рад, у оквиру примена мера породичноправне заштите детета, кроз институт корективног надзора над вршењем родитељског права; међутим, и у том случају, орган старатељства – који ову меру изриче – нема могућност да родитеља/родитеље принуди на учешће у саветодавном и терапијском раду у одговарајућој установи. Увођењем ове мере безбедности превентивно би се деловало на извршиоца, а едукативно како на извршиоца тако и на остале чланове породице. Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима поставила је – као један од посебних циљева – спречавање понављања насиља, посебно указујући да „ако не постоји системско деловање против насиља над женама у породици и у партнерским односима, велики број случајева насиља се понавља. Да би се системски приступило борби против насиља, мора се све време радити на спречавању насиља а не само када се појави“.

VI

У члану 104. додати нови став 2. који гласи:

“(2) За кривична дела против полне слободе која су учињена на штету малолетног лица застарелост кривичног гоњења почиње тећи од пунолетства жртве“.

Досадашњи ставови 2, 3, 4, 5. и 6. постају ставови 3, 4, 5, 6. и 7.

Образложење

Предложеном изменом иде се за тим да се правни стандарди Кривичног законика усагласе са међународним инструментима које је ратификовала Република Србија. Конвенција о правима детета обавезује државе чланице да „посебно преузимају све одговарајуће националне...мере за спречавање навођења или присиљавања детета да учествује у незаконитим сексуалним активностима...” (чл. 34. Конвенције). Посебан и непосредан значај за регулисање овог питања има Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, која обавезује државе потписнице да своја законодавства прилагоде – између осталог – и у правцу да обезбеди да застареваше кривичног гоњења не наступи током довољно дугог временског периода након пунолетства жртве (чл. 33. Конвенције).

Постојећи рокови застарелости, показали су се као недовољни за гоњење починилаца кривичних дела против полне слободе када су учињене према детету. Поред тога, у највећем броју случајева извршиоци ових кривичних дела према детету су особе блиске детету, односно оне од којих дете зависи, или оне које се у односу на дете налазе у положају моћи. Стога је правично и правилно решење омогућити детету да избор да ли ће поднети пријаву начини онда када више не буде у односу зависности према извршиоцу. Такав избор дете није у могућности да начини све до пунолетства (па често и касније), јер у највећем броју случајева нема одговарајућу заштиту, помоћ и подршку; жртва са навршених 18 година живота има на располагању више могућности, а сама располаже са више капацитета да штити своје интересе.

VII

Став 28. члана 112. мења се и гласи:

“Члановима породице сматрају се супружници, бивши супружници, деца, родитељи и остали крвни сродници, лица у тазбинском сродству, лица у адоптивном сродству, лица која везује хранитељство, лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству, ванбрачни партнери, бивши ванбрачни партнери, лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству. „

Образложење

Предложеним изменама иде се за усклађивањем одредби Кривичног законика са Породичним законом, у дефиницији појма «чланови породице». Породични закон је, санкционишући насиље у породици, проширио круг лица која се сматрају члановима породице управо на она лица која се у пракси најчешће појављују као извршиоци породичног насиља, односно као жртве насиља. Оправдано је и целисходно да и Кривични законик прилагоди своју дефиницију чланова породице већ постојећој правној дефиницији и судској пракси, тим пре што се у Кривичном законикау појам «члан породице» појављује управо у одредбама којима се прописују кривична дела против живота и тела, полне слободе и брака и породице (од којих су већина дела са елементима насиља).

Карактеристика насиља у породици није у томе да жртва и извршилац насиља имају заједничко место пребивалишта него породична веза и специфичан лични однос који међу њима постоји. Међународна и национална истраживања и пракса показују да се насиље наставља, па чак и појачава када жртва поднесе захтев за развод брака, или се разведе, односно напусти заједничко домаћинство. Истраживање домаће кривично-правне праксе

настале процесуирањем кривичног дела насиља у породици показало је да је најчешћи облик насиља у породици партнерско насиље, односно да су извршиоци овог насиља брачни или бивши брачни партнери и да у 22% случајева место извршења није заједнички стан (домаћинство) већ стан жртве/извршиоца насиља или јавни простор. Такође, 28,3% жртва насиља биле су разведене жене, а у браку је било 27,4% жена.

Искуства земаља у окружењу показују да је одредница којом је захтевано постојање заједничког домаћинства брисана јер се тиме ускраћивала правна заштита великом броју жртва насиља у породици. Тако је нпр. Хрватска 2006. године (објашњавајући то потребама праксе) брисала из одредбе која је одређивала чланове породице управо обележје везано за живот у заједничком домаћинству (чл. 14. ЗИД КЗХ). Кривични закон Републике Македоније чак одређујући круг лица која се сматрају члановима породице, наводи и лица између којих постоји „блиски лични однос“ (чл. 122. т. 19 КЗ РМ), што даје могућност за шире тумачење, попут онога које се налази у одредбама Породичног закона Републике Србије и чију примену у области кривичноправне заштите и ми подржавамо.

Сматрамо да круг лица која уживају заштиту од насиља у породици треба да буде уједначен у целокупном систему правне заштите, јер неусаглашеност Кривичног и Породичног закона доводи до дискриминације свих оних лица која, по Породичном закону, имају право на заштиту од насиља у породици, а које Кривични законик не сврстава у круг пасивних субјеката кривичног дела насиља у породици.

VIII

У ставу 32. члана 112. иза речи «јавно информисање» додају се речи «социјалну заштиту».

Образложење

Послом од јавног значаја, поред послова здравствене заштите и образовања, сматрају се и послови социјалне заштите. Код запослених у систему социјалне заштите постоји повећан ризик по њихову безбедност на радном месту и ван њега, с обзиром да имају законску обавезу да поступају у случајевима конфликтних породичних односа (укључујући и породично насиље, злостављање и занемаривање деце, сексуално злостављање и искоришћавање). У овим поступцима, неке установе социјалне заштите имају обавезу и овлашћење да примењују репресивне мере према корисницима, односно њиховим члановима породице, као и да покрећу судске поступке. Посебно, центри за социјални рад, као органи старатељства, обавезни су да у породичноправним поступцима, који се тичу деце, дају своја стручна мишљења и предлоге. Због тога су или могу бити изложени радњама којима се спречавају у вршењу послова из своје надлежности, али и радњама којима се непосредно угрожава њихов живот, здравље и телесни и психички интегритет.

IX

После члана 121. додаје се нови члан 121а, који гласи:

„Сакаћење женских полних органа Члан 121а

- (1) Ко женској особи потпуно или делимично уклони или трајно промени спољашњи део полног органа, казниће се казном затвора од шест месеци до пет година.
- (2) Ко подстрекне или помогне женској особи да сама себи изврши радње описане у ставу 1. овога члана, казниће се казном затвора до три године.

(3) Ко дело из става 1. и 2. овога члана учини из мржње, према малолетном лицу или члану породице, казниће се казном затвора од једне до осам година.

(4) Не сматра се извршењем кривичног дела из ст. 1. – 3. овог члана уколико је уклањање или трајна промена спољашњег дела полног органа извршена из здравствених разлога.“

Образложење

Криминализација овог понашања обавеза је Републике Србије у имплементацији Конвенције о правима детета, која државе чланице обавезује да „предузимају све ефикасне и одговарајуће мере за укидање традиционалне праксе која штети здрављу деце“³.

Предложеном изменом иде се за тим да се кривичноправно санкционише чин сакаћења полних органа девојчица и жена, које није извршено из медицинских и/или здравствених разлога, односно других разлога који се могу сматрати легитимним (естетски). Реч је о традиционалним праксама „увођења“ девојчица у свет одраслих жена, чињења девојчица и девојака „плоднијим“ (зато што се са њих уклања „мушки“ део) и пожељнијим за удају, уклањања „нечистих“ делова са тела девојчице и сличним разлозима. Држава Србија дужна је да инкриминише ово дело, без обзира на чињеницу да нема довољно података о постојању и евентуалној раширености ове појаве. Ово је посебно важно имајући у виду савремене миграционе токове становништва, када је могућ импорт и традиционалних пракси овог типа.

Последице сакаћења полних органа девојчица и жена су веома тешке у психолошком, а пре свега у погледу општег стања здравља девојчице, односно жене: стање шока због великог губитка крви, тровање крви, тетанус, инфицирање дечијом парализом, хепатитисом или ХИВ-ом, проблеми са пражњењем мокраћног мехура, оштећење и инфекција мокраћних путева и бубрега, запаљење јајника и материце, стерилитет, итд.

X

У члану 122. после става 2. додаје се нови став 3. који гласи:

„Ако је дело из ст. 1. и 2. овог члана извршено према малолетном или немоћном лицу, а дело је извршио наставник, васпитач, здравствени радник, радник у области социјалне заштите или друго лице коме је малолетно или немоћно лице привремено поверено на чување, лечење, негу, образовање и васпитање, казниће се затвором од 1 до 5 година.“

Досадашњи ставови 3. и 4. постају ставови 4. и 5.

Образложење

Предложеном изменом иде се за тим да се под кривичноправну одговорност подведу особе које раде са децом, односно немоћним лицем, а која овим лицима нанесу лаке телесне повреде – у случајевима када се у активностима тих особа нису стекли елементи који чине биће неког другог кривичног дела. Постојеће решење није омогућавало кривичноправну заштиту малолетних и немоћних лица када им лаку телесну повреду нанесе наставник, здравствени радник, васпитач, запослени у установи социјалне заштите и друга особа којој је малолетно или немоћно лице привремено поверено на чување, лечење, негу, образовање и васпитање (тренер, особа која пружа помоћ у кући и привремену негу за члана породице, терапеут, итд).

³ чл. 24. ст. 3. Конвенције о правима детета

Учестало насиље над децом у свим срединама, укључујући и школе, установе социјалне заштите, васпитно-поправне и здравствене установе, препознато је као алармантно, те је Влада Републике Србије донела Општи протокол о заштити деце од злостављања и занемаривања⁴, а пет министарстава донело је посебне протоколе о заштити деце од злостављања и занемаривања обавезујуће за запослене у својим системима⁵. Један од општих циљева Општег протокола је и „унапређење добробити деце кроз спречавање злостављања и занемаривања“. Увођење кривичноправне одговорности за професионалце који раде са децом за наношење повреде детету представља меру опште превенције и тиме унапређивања положаја детета и извршавања активности у циљу спровођења стратешких циљева Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља⁶: развој безбедног окружења у коме ће бити остварено право сваког детета да буде заштићено од свих облика насиља и успостављање националног система превенције и заштите деце од свих облика злостављања, занемаривања и искоришћавања.

XI

После члана 138. додати нове чланове 138а и 138б, који гласи:

„Прогањање Члан 138а

(1) Ко упорно и кроз дуже време прати или уходи другу особу или с њом директно или преко треће особе или на други начин настоји да успостави нежељени контакт и тиме код ње изазове промену животних навика, узнемиреност или страх за њену сигурност или сигурност њој блиских особа, казниће се казном затвора до три године.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено у односу на члана породице, или особу с којом је учинилац био у емотивној или сексуалној вези, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до пет година.

(2) Ако је дело из става 1. и 2. овог члана учињено према малолетном или немоћном лицу, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година.

Сексуално узнемиравање Члан 138б

(1) Ко сексуално узнемирава друго лице

1. коме је надређен или које се према њему налази у односу зависности,
 2. тако што другом лицу обећа корист ако се подвргне његовом сексуалном захтеву или му запрети осветом ако одбије да се подвргне таквом захтеву, или
 3. које је посебно рањиво због година, болести, инвалидитета, зависности, трудноће, тешке телесне или душевне сметње,
- казниће се казном затвора до три године.

(2) Сексуално узнемиравање је нежељени вербални, невербални или физички акт сексуалне природе, заснован на полу, учињен са намером или последицом повреде личног достојанства, а које се поновило најмање једном и узроковало страх или јачу узнемиреност

⁴ Влада Републике Србије усвојила је Општи протокол августа 2005. године

⁵ Посебни протокол за заштиту деце у установама социјалне заштите од злостављања и занемаривања, Министарство рада и социјалне политике, 2006; Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, МУП, 2006; Посебни протокол за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања у образовно – васпитним установама, Министарство просвете и науке, 2007; Посебни протокол система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Министарство здравља, 2009; Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, Министарство правде, 2009

⁶ "Сл. гласник РС", бр. 122/2008

код тог лица или стварање застрашујућег, непријатељског, деградирајућег или увредљивог окружења.“

Образложење

Предложеним новим чланом 138а се иде за тим да се кривично санкционише понашање које је у досадашњој правној пракси ретко било инкриминисано и процесуирано. Јавност је у више наврата била упозната са чињеницом да су извршењу тешких кривичних дела против живота и тела и полних слобода извршених на штету особа које су са учиниоцем биле у блиској породичној или емотивној вези, претходила упорна настојања извршиоца да се тој особи приближи, односно да наметне нежељени контакт, често уз употребу силе или мање или више јасних претњи усмерених ка тој особи или њој блиском лицу.

Посебно је алармантно када су жртве оваквог понашања малолетна лица, која због свог узраста и развојних капацитета трпе тешке последице по здравље и психофизички развој. Малолетна лица посебно су осетљива на претње усмерене према њима блиским лицима и склоне да у таквим ситуацијама – у намери да своје најближе „заштите“, а (оправдано) верујући да не постоји правни и системски начин да буду заштићене, избегавају да пријављују надлежним органима наметање нежељеног контакта. Додатно обесхрабрење чине и информације које – у ситуацијама када се и обрете надлежним органима – жртве добијају: да не могу добити заштиту уколико се у радњама прогониоца не стекну елементи неког од законом прописаних кривичних дела.

Предложеним новим чланом 138б иде се за тим да се поново кривичноправно санкционише сексуално узнемиравање. Наиме, изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије из 2003. године („Сл. гласник РС“ бр. 39/2003) било је уведено кривично дело сексуално злостављање. Међутим, у Кривичном законнику РС („Сл. гласник РС“ бр. 85/2005), ово дело је изостављено. Сексуално злостављање делимично је уређено Законом о равноправности полова („Сл. гласник РС“ бр. 104/2009), Законом о раду и Законом о спречавању злостављања на раду („Сл. гласник РС“ 36/2010). Последња два прописа санкционишу сексуално злостављање у раду и у вези са радом. Заштита сексуално узнемираване особе, према одредбама ових закона, постоји у односу на послодавце, уколико запосленог нису заштитили од сексуалног узнемиравања. Заштита у односу на извршиоца сексуалног узнемиравања, међутим, не постоји.

У својим Закључним коментарима након разматрања Иницијалног извештаја Републике Србије, Комитет за елиминацију свих облика дискриминације жена⁷ је изразио забринутост „... због тога што се на основу измена и допуна Кривичног законика из 2005. године сексуално узнемиравање више не сматра кривичним делом.“ (тачка 21. Закључних коментара).

Конвенција о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици⁸ – иако није део правног система Републике Србије – представља правац у коме се савремено међународно законодавство креће и може послужити као стандард у остваривању заштите жртава. Она обавезује државе чланице да „предузму неопходне законодавне и остале мере како би осигурале да сваки вид нежељеног вербалног, невербалног или физичког понашања сексуалне природе које је учињено особи у циљу или са намером да се тој особи угрози њено самопоштовање, посебно када се ствара застрашивачко, непријатељско, понижавајуће или

⁷ 38. седница Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена одржана 14. 05. до 01. 06. 2007. године

⁸ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, CETS No.: 210, отворена за приступање 11. 05. 2011. године

угрожавајуће окружење, буде подвргнуто кривичним или другим правним санкцијама“ (чл. 40. Конвенције) .

Ставом 2. предложеног члана дефинише се појам сексуалног злостављања у складу са одредбама Закона о равноправности полова и Закона о раду.

ХП

У ставу 3. чл. 178, ставу 2. чл. 179, ставу 2. у чл. 180 и ставу 3. у чл. 182, иза речи „тешка телесна повреда“ додају се речи „или тешко нарушење здравља „.

Образложење

Предложеном изменом иде се за тим да се – као и код других кривичних дела – призна једнак правни значај оштећењу здравља и телесној повреди. Код низа кривичних дела, нарочито код дела против полне слободе, тешке последице по физичко и психичко здравље жртве постоје и када нису нанете телесне повреде. Изменама се изједначава положај жртава кривичног дела против полне слободе које су претрпеле тешко нарушење здравља, са жртвама чије је здравље тешко нарушено извршењем каквог другог кривичног дела на њихову штету.

ХП

Став 1. чл. 178. мења се и гласи:“Ко изврши обљубу или са њом изједначен чин, без обзира на облик и природу тог чина, над лицем које није дало свој пристанак или употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица, казниће се затвором од три до дванаест година“.

Став 3. чл. 178. мења се и гласи: “Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушење здравља лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица или према члану породице, или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин, или је над лицем извршено две и више обљуба или са њом изједначених чинова, или је дело имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.“

Став 4. чл. 178. мења се и гласи:“Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено или је дело учињено из мржње или других ниских побуда, или према малолетном или немоћном лицу, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година. „

Образложење

Предложеним изменама иде се за тим да се одредбе Кривичног законика ускладе са међународним инструментима и стандардима. То је и један од циљева Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима⁹.

Предложеном изменом првог става чл. 178. у први план се ставља недостатак сагласности на сексуални чин, а спречава се да начин, метод, средство извршења обљубе, односно чина који је изједначен са обљубом буде опредељујући у правној квалификацији радње извршења овог кривичног дела.

⁹ Сл. гласник РС бр. 27/11

Предложеном изменом у ставу 3. у делу који се односи на додавање речи „према члану породице, или“, иде се за тим да се сродство починиоца и жртве или блиске емотивне и друге везе између њих, сматрају квалификаторном околношћу. Само силовање оставља трајне и тешке последице по жртву; оне су, међутим, знатно теже уколико је ово дело извршио члан жртвине породице, односно особа која је жртви била блиска.

Предложеном изменом у ставу 3. у делу који се односи на додавање речи „ или је над лицем извршено две и више обљуба или са њом изједначених чинова“ иде се за тим да се као тежи облик извршења овог дела квалификује вишеструко силовање, као посебно тежак облик овог кривичног дела.

Предложене измене става 4. имају за циљ:

- да се изједначи положај свих малолетних жртава, без обзира на њихов узраст. Изменама Кривичног законика у овом правцу, овај се закон усаглашава нормама Конвенције о правима детета, која статус детета признаје особама до 18 година живота. Различит третман деце (особа до 18 година живота) у погледу кривичноправне заштите у супротности је са начелом недискриминације које је Конвенција поставила на ниво руководног принципа. Иако су развојни капацитети деце различити у различитом периоду детињства, последице кривичних дела на штету деце једнако су тешке и озбиљне за децу свих узраста, мада се оне по форми испољавања могу значајно разликовати, у зависности од тога ког је узраста жртва. Ову чињеницу препознаје и Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, дајући статус детета „свакој особи млађој од 18 година“ (чл. 3. Конвенције);
- да се овом кривичном делу да додатно квалификаторно обележје ако је извршено према немоћном лицу, које је по рањивости изједначено са положајем малолетног лица;
- да се као посебно тешко дело квалификује случај када је силовање извршено из ниских побуда, на сличан начин како је то учињено код неких других кривичних дела.

XIV

У ставу 1. чл. 179, ставу 1. чл. 180, ст. 1. и 2. чл. 181, ст. 1. и 2. чл. 183, ставу 1. чл. 185а и ст. 1. и 2. чл. 193, после речи „изједначеног чина“, додају се речи „без обзира на облик и природу тог чина“.

Образложење

Предложеним изменама иде се за тим да се појам обљубе прошири и на пенетрацију другог дела тела који није мушки полни орган или пенетрацију предмета. У случајевима када је извршена пенетрација другог дела тела, односно предмета, судска и тужилачка пракса биле су на становишту да та активност извршиоца представља недозвољену полну радњу а не обљубу или са обљубом изједначен чин, без обзира што је – изузев дела тела/предмета који се користи – тај чин задржао све елементе обљубе и њене последице.

Постојећа непрецизност у дефиницији радње извршења кривичног дела силовања и обљубе, доводила је до тога да се насилна пенетрација извршена над малолетним лицем употребом предмета или дела тела, није могла квалификовати као кривично дело силовања, нити као неко од кривичних дела обљубе. Деца жртве оваквих радњи нису добијала адекватну кривичноправну заштиту, а извршилац ових дела подлегао је примени кривичноправних одредби резервисаних за недозвољене полне радње са значајно мањом

запрећеном казном и правним правилом да се гоњење за кривично дело недозвољених полних радњи у одређеним случајевима спроводи по предлогу.

Предложеним изменама усаглашава се правни оквир са низом међународним уговорима, нарочито са Конвенцијом о правима детета и Конвенцијом Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, која обавезује државе да предузму неопходне законодавне или друге мере како би се адекватно криминализовало свако бављење сексуалним активностима са дететом које није навршило правни узраст у коме су сексуалне активности допуштене. Конвенција о превенцији и борби против насиља над женама и насиља у породици – иако није део правног система Републике Србије – представља правац у коме се савремено међународно законодавство креће када је у питању заштита од сексуалних деликата. Ова Конвенција стога може послужити као стандард у дефинисању и опредељивању степена кривичноправне заштите жртава кривичних дела против полне слободе. Према одредбама ове Конвенције, противправна је „... вагинална, анална или орална пенетрација сексуалне природе било којим делом тела или објектом која је учињена према другој особи без њене сагласности“ (чл. 36. Конвенције). Сличне одредбе садрже кривични закони Белгије¹⁰, Француске¹¹, Румуније¹².

XV

У ставу 1. чл. 179. речи „душевно обољење, заостали душевни развој, другу душевну поремећеност“ заменити речју „инвалидитет“.

У ставу 2. чл. 179. иза речи „тешка телесна повреда“ додати речи „или тешко нарушење здравља „. Иза речи „понижавајући начин или је“ бришну се речи „учињено према малолетнику или је“.

У ставу 3. чл. 179. реч „детету“ замењује се речима „малолетном лицу“ (алтернативно „малолетнику“).

Образложење

Предложеним изменама става 1. иде се за тим да се у складу са Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом¹³ и Законом о забрани дискриминације¹⁴ усклади терминологија, како би се штитило и осигурало уживање свих људских права и основних слобода од стране особа са инвалидитетом и промовисало поштовање њиховог достојанства.

Особе са инвалидитетом обухватају особе које имају дугорочна физичка, ментална, интелектуална или сензорна оштећења која у садејству са различитим баријерама могу отежати пуно и ефективно учешће ових особа у друштву на основу једнакости са другима.

Појам инвалидитет означава стање особе, штитећи њену личност и њено достојанство, а истовремено се избегава медицинска квалификација.

¹⁰ чл. 375. Кривичног законика Белгије гласи: „Сваки чин сексуалне пенетрације, без обзира на природу тог чина и начин његовог извршења..., почињен над лицем које није дало свој пристанак представља кривично дело силовања“ (преузето из Пресуде ЕСЈП М.Ц. против Бугарске од 3. децембра 2003.г., тач. 90, (представка бр. 39272/98).

¹¹ чл. 222-23 Кривичног законика Француске гласи: „Чин сексуалне пенетрације, без обзира на његову природу, извршен над лицем употребом силе, принуде, претње или на препад, је силовање“ (преузето са <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>)

¹² чл. 217. Кривичног законика Румуније гласи: „Сексуални однос, било које врсте, са особом истог или различитог пола, употребом принуде или искоришћавањем немоћи лица да се одбрани или изрази своју вољу, кажњава се безусловном казном затвора од 3 до 10 година а забраном одређених права.“ (преузето са <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>)

¹³ Законом о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом (Сл. гласник РС – Међународни уговори „ бр. 42/2009)

¹⁴ Сл. гласник РС“ 22/09

Предложене измене става 3. усмерено је ка изједначавању положаја свих малолетних жртава, као што је наведено у образложењу амандмана XII.

XVI

У наслову кривичног дела 180. реч „са“ мења се речју „над“.

Став 1. чл. 180. мења се и гласи: „Ко наведе дете на обљубу или са њом изједначен чин, без обзира на облик и природу тог чина, казниће се затвором од три до дванаест година.

У ставу 2. чл. 180. иза речи „од стране више лица“ додају се речи „или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин“.

У ставу 3. чл. 180. иза реч „смрт детета“ додају се речи „или је дело извршио родитељ, очух, маћеха, усвојилац, старалац, хранилац или други члан породице или је дело извршено злоупотребом положаја или овлашћења према детету или односа поверења са дететом“.

Образложење

Предложеном изменом наслова и става 1. иде се за тим да се јасно определи да дете које је испод старосне границе за давање сагласности на сексуални чин, не може бити равноправан партнер у том чину, нити постоји и може постојати добровољност у учешћу у сексуалном чину и слободно изражена сагласност на сексуални чин када је у питању дете млађе од 14 година.

Предложеним изменама става 2. иде се за тим да се у поступцима цени као отежавајућа околност свирепост у извршењу кривичног дела, и понижавање детета - жртве, што - узимајући у обзир осетљивост заштитног субјекта - делу даје тежи облик.

Предложеним изменама става 2. посебно се санкционише чињеница да је учинилац извршио дело користећи специфичан однос детета и њега, који укључује однос поверења, ауторитета и/или моћи. Ово је, нажалост, најчешће и случај у извршавању кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, а нарочито деци. Измене представљају и спровођење обавезе Републике Србије, преузете ратификацијом Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, да се као отежавајуће околности узме околност да је кривично дело извршио „члан породице, лице које живи у заједници са дететом или лице које је злоупотребило свој ауторитет“ (чл. 28. Конвенције).

XVII

У ставу 2. чл. 181. иза речи „старалац“ додаје се реч „хранилац“. Иза речи „маћеха“ додаје се реч „или члан породице“, а иза речи „или овлашћења“ додају се речи „или односа поверења“. Речи „малолетником који му је поверен“ мењају се речима „лицем које му је поверено“.

У ст. 3. и 5. чл. 181. речи „дете“ у одговарајућем падежу мењају се речима „малолетно лице“ у одговарајућем падежу.

Образложење

Предложеним изменама става 2. проширује се круг особа које могу са жртвом овог кривичног дела имати однос ауторитета, моћи и/или поверења, на хранитеље и друге чланове породице, у смислу предложене измене дефиниције појма „чланови породице“. Измене су у складу са одредбама Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, које државе упућују да у својим законодавствима као отежавајућу околност узму и околност да је кривично дело извршио „члан породице, лице које живи у заједници са дететом или лице које је злоупотребило свој ауторитет“ (чл. 28. Конвенције).

Изменама овог става, укључује се у начин извршења овог дела и искоришћавање односа поверења, јер је пракса показала да се жртве овог кривичног дела – нарочито деца и малолетници – подложне манипулацијама и постају жртве управо због постојања дотадашњег односа поверења између жртве и злостављача.

Брисање речи „малолетник“ у ставу 2. и замена речи „дете“ речју „малолетно лице“ у одговарајућем падежу у ставу 3, иде за тим да се изједначи положај малолетних жртава овог кривичног дела, без обзира на њихов узраст, као што је образложено у амандману XII.

XVIII

У ставу 1. чл. 182. избрисати речи „новчаном казном или“.

Образложење

Изрицање новчане казне за извршење кривичног дела недозвољене полне радње одраз је благе казнене политике Републике Србије према извршиоцима овог тешког кривичног дела. Посебно забрињава што се новчана казна – према садашњем решењу – може изрећи као главна кривична санкција и према учиниоцима овог кривичног дела на штету деце (особа млађих од 18 година). Пооштравање казнене политике, а за почетак отклањање новчане казне као главне у случају извршења овог кривичног дела и отклањање правила да се у одређеним случајевима гоњење за ово кривично дело предузима по предлогу, представљало би усаглашавање националног законодавства са одредбама Конвенције о правима детета и Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања.

XIX

Члан 184. мења се и гласи:

„Навођење на проституцију Члан 184

(1) Ко другу особу намамљује, врбује или подстрекава на пружање сексуалних услуга или организује или омогући другој особи пружање сексуалних услуга, или путем средстава јавног информисања и других сличних средстава оглашава проституцију, казниће се казном затвора од шест месеци до пет година.

(2) Ко користи сексуалне услуге друге особе уз давање или обећање да ће дати новчану или другу *накладу* или награду, казниће се новчаном казном или казном затвора до једне године.

(3) Ко другу особу силом или претњом, обманом, преваром, злоупотребом положаја или тешког положаја или односа зависности, присилили или наведе на пружање сексуалних

услуга, или ко користи сексуалне услуге такве особе, знајући за наведене околности, казниће се казном затвора од три до десет година.

(4) Ко дело из става 1. и 2. овог члана учини према малолетном лицу или према особи са *инвалидитетом*, или ко нуди, добија или даје малолетно лице или особу са *инвалидитетом* за проституцију или користи сексуалне услуге малолетног лица или особе са *инвалидитетом* уз накнаду или награду, казниће се казном затвора од три до дванаест година.

(5) Ко дело из става 3. овог члана учини према малолетном лицу казниће се казном затвора од најмање пет година.”

Образложење

Особе у проституцији су жртве родно заснованог насиља, а проституција је облик тешког искоришћавања жена и деце који представља озбиљан друштвени проблем, штетан не само по особу које се бави проституцијом, већ и друштво у целини. Према новијим међународним истраживањима, просечна старосна граница у којој девојчице улазе у проституцију је четрнаест година.

Санкционисање особа које наводе на проституцију није новина. И садашњи члан 184. КЗ санкционише „посредовање“ у проституцији, обухватајући овим појмом и навођење, подстицање на проституцију, као и пропагирање и рекламирање проституције. Санкционисање корисника сексуалних услуга, односно оних особа које купују сексуалне услуге познато је у европском законодавству и представља стандард ка коме се креће највећи број европских земаља у изменама својих законодавстава.

Предлог амандмана је у складу са чл. 4, 18 и 19 Конвенцијом Савета Европе о борби против трговине људима.¹⁵ Члан 4. ове Конвенције дефинише да „искоришћавање, у најмању руку, треба да укључи искоришћавање проституције других лица или друге облике сексуалног искоришћавања ...“, при чему „пристанак жртве трговине људима на планирано искоришћавање, ... нема значаја ни у једном случају...“. Конвенција обавезује да „свака страна уговорница треба да усвоји законодавне и друге мере које су потребне да се пропишу као кривична дела поступања садржана у члану 4. ове конвенције, када су учињена са умишљајем“, али и да државе размотре усвајање „законодавних и других мера које су потребне да се пропишу као кривична дела у њеном унутрашњем праву коришћења услуга које су предмет искоришћавања у смислу члана 4. тачке а) ове конвенције, уз сазнање да је то лице жртва трговине људима“.

Увођење „корисника“ сексуалних услуга као извршиоца недозвољеног дела представља и усклађивање националног законодавства са Факултативним протоколом о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији уз Конвенцију о правима детета¹⁶, који појмом дечје проституције обухвата и „... добијање, набављање ... детета...“ ради „коришћења деце у сексуалним активностима за новчану или било коју дугу накнаду“ (чл. 2. и 3. Факултативног протокола).

XX

У ставу 1. чл. 185а. реч „малолетника“ заменити речима „малолетног лица“.

У ставу 2. чл. 185а речи „шест месеци до пет година“ мењају се речима „једне до осам година“.

¹⁵ Сл. гласник РС- Међународни уговори“ бр. 19/2009

¹⁶ Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 7/2002

У ставу 2. чл. 185а. иза речи „силе или претње или“ додају се речи „је дело извршио родитељ, очух, маћеха, усвојилац, старалац, хранилац или други члан породице“, а речи „према детету“ бришћу се. Реч „осам“ мења се речју „десет“.

Образложење

Предложеним изменама иде се за тим да се изједначи положај деце (особа испод 18 година) жртава овог кривичног дела са малолетницима (особа старијих од 14, а млађих од 18 година), који су били једини заштитни субјект овог кривичног дела.

Именама у ставу 2. се односу и вези између починиоца и жртве даје статус отежавајуће околности код извршења овог кривичног дела, што је у складу са обавезом државе проистеклом ратификацијом Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, да се као отежавајуће околности узме околност да је кривично дело извршио „члан породице, лице које живи у заједници са дететом или лице које је злоупотребило свој ауторитет“ (чл. 28. Конвенције)

XXI

Члан 186. брише се.

Образложење

Имајући у виду обавезе Републике Србије преузете ратификацијом међународних уговора и обавезе проистекле из усвојених националних стратегија за заштиту од породичног насиља и насиља у партнерским односима и заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања, не стоје разлози да се иједно од кривичних дела против полне слободе гони по предлогу. Интерес је државе да сузбија и превенира криминалитет у овој области, нарочито имајући у виду његову раширеност.

Посебно је оправдано да се искључи могућност кривичног гоњења по предлогу за ова кривична дела када су извршена према деци. Имајући у виду да децу у свим поступцима заступају законски заступници (најчешће родитељи), а да се кривична дела против полне слободе у највећем броју случајева дешавају у породици, јасно је да се постојећим решењем даје на избор родитељима/законским заступницима/старатељима детета да одлуче хоће ли или неће покренути кривични поступак одговарајућим предлогом; дете (особа млађа од 18 година) - иако је заштитни субјект - нема никаквог утицаја на ту одлуку.

Брисање овог члана представља и акт усаглашавања Кривичног законика са Конвенцијом Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, која обавезује државе чланице да обезбеде да „истрага или кривично гоњење кривичних дела установљених у складу са овом Конвенцијом не зависе од пријаве или оптужбе коју изнесе жртва...“ (чл. 32. Конвенције).

XXII

Став 4. чл. 190. мења се и гласи:

„Неће се казнити за дело из става 1. овог члана учинилац, ако између њега и малолетника не постоји значајнија разлика у њиховој душевној и телесној зрелости...“

Образложење

Постојећа одредба предвиђа да се гоњење за кривично дело ванбрачне заједнице са малолетником неће предузети или ће се обуставити, уколико између учиниоца и малолетника буде склопљен брак. Та одредба супротна је уставном начелу и начелу прописаном Породичним законом о једнакости брачне и ванбрачне заједнице. Поред тога, ово кривично дело није прописано ради заштите института брака, већ ради превенције заснивања заједница живота (без обзира да ли су брачне или ванбрачне) са малолетним особама и (сексуалног) искоришћавања малолетника од стране пунолетних особа. Заштитни субјект је дете – малолетник, а сврха генералне превенције је – између осталог – очување психофизичког здравља малолетника и његов/њен правилан развој.

С обзиром на циљ који прописивање овог дела има, оправдано је брисати постојећи став 4. Уместо њега, целисходно је прописати могућност да се не кажњава за ово дело пунолетни учинилац, уколико је разлика у душевној и телесној зрелости између њега и малолетника мала. На сличан начин, ослобођен је кривичне одговорности и учинилац кривичног дела обљубе са (над) дететом, уколико између њих не постоји значајна разлика у душевној и телесној зрелости.

XXIII

У ставу 3. чл. 191. иза броја „1.“ додаје се „и 2.“, а иза речи „малолетног лица“ додају се речи „или његово спокојство и душевно стање“.

Образложење

Предложеним изменама иде се за тим да се пружи кривичноправна заштита детету којем се вршењем овог кривичног дела угрожава спокојство и душевно стање што су основни елементи правилног развоја детета. На овај начин кривично законодавство признаје постојање најчешће од свих последица овог кривичног дела, која може постојати (и најчешће постоји) и када здравље, васпитање и школовање детета није угрожено. Избор израза „спокојство и душевно стање“ извршен је у складу са одредбом која дефинише кривично дело насиље у породици, управо из разлога што се одузимањем детета или спречавањем одржавања контаката детета и родитеља са којим дете не живи, над дететом врши емоционално насиље и угрожава се његов правилан раст и развој.

У досадашњој пракси, Заштитник грађана имао је више случајева када је услед непоштовања судске одлуке о поверавању детета и неизвршавања/неефикасног извршавања те одлуке, душевно стање, спокојство, психички, па и физички интегритет детета био угрожен: у једном случају, дете је годинама остваривало личне односе са мајком (којој је поверено на самостално вршење родитељског права) тако што се са њом виђало криомице у тоалету школе, бојећи се да ће се остварити очеве претње физичким насиљем и прекидом сваке комуникације оца са дететом. При том, дете је од стране оца било уцењивано да неће смети више да пређе кућни праг, ако одлучи да оде код мајке, којој је судском одлуком дете и додељено. Дете је злоупотребом позиције ауторитета и довођењем у конфликт лојалности било у континуитету изложено атацима на мир, спокојство и душевно стање и правилан психофизички развој.

XXIV

У чл. 193. додаје се нови став 3. који гласи:

„Злостављање детета обухвата све облике физичког или емоционалног злостављања, сексуалну злоупотребу, занемаривање или немаран поступак, комерцијалну или другу експлоатацију, као и излагање детета насилном окружењу или трауматским догађајима, што доводи до стварног или потенцијалног нарушавања дететовог здравља, угрожавања дететовог развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ. „

Образложење

Увођењем дефиниције злостављања и занемаривања, усаглашава се Кривични законик са Националном стратегијом за превенцију и заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања и циљевима који су постављени Националном стратегијом и Општим протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања. Предложена дефиниција злостављања усклађена је са дефиницијом злостављања и занемаривања коју је дао Општи протокол о заштити деце од злостављања и занемаривања, а која је у складу са дефиницијом злостављања коју је поставила Светска здравствена организација¹⁷.

Додатно, овом изменом се проширује кривичноправна заштита деце (особа до 18 година живота) у случајевима када су била изложена трауматским догађајима, као што је породично насиље или вршење кривичног дела према члану њихове породице или њима блиској особи.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Саша Јанковић

Доставити:

- подносиоцу иницијативе
- у списе предмета

¹⁷ дефиниција коју је на Консултацијама о спречавању злоупотребе деце, у Женеви, 1999. године, усвојила Светска здравствена организација